

Milý příteli,

slíbil jsem Ti minule, že na několika příkladech ukážu, jak si představuji uplatňování svobod a práv nikoliv krátkou poměrou, ale pozitivní prací. Ne že by kritiky nebylo zapotřebí; je jí u nás stále velmi málo a pokud přece, je většinou povšechná. Kritiky musí být naopak mnohem víc a musí být podrobnější; ale s kritikou nelze vystačit. Je třeba něco podniknout do té doby, dokud i po té nejlepší a nejpodrobnější kritice nedojde k řádné a úplné nápravě. V rámci občanských iniciativ je nutno podniknout řadu svépomocných akcí, které alespon provizorně a částečně budou schopny řešit nejnaléhavější problémy. Rozhodující však přitom vždy bude, aby byly maximální měřku respektovány zákony. Cílem takovýchto svépomocných akcí, které mám teď na mysli, není primárně dosáhnout omezených výsledků navzdory nepříznivým okolnostem, nýbrž vytvořit a udržet prostor pro svobodnou tvorbu a pro svobodnou volbu uměleckých, vědeckých, filosofických a jiných děl a vůbec pro svobodný, nezávislý duchovní a intelektuální život. Takový prostor představuje pro básníka, spisovatele, vědce a myslitele něco podobného, co biosféra znamená pro jednotlivý živý organismus.

V pokusech o takovou pozitivní aktivitu nestojíme tak zcela na počátku; řada věcí už byla podniknuta. V různých samizdatových edicích vyšla např. už nejedna básnická sbírka, nejedna novela, nejeden román, ba dokonce cestopis s fotografiemi, filosofické eseje, a také řada překladů atd. Nejvytrvalejší a zatím nejzáslužnější je tzv. Petlice, z níž jsme měli možnost přečíst si i některá díla zcela vynikající. V této a podobné činnosti je nepochybně zapotřebí pokračovat; zejména je třeba, aby se rozrůstala a množila, aby přestala být spíše výjimkou a stala se oázou normalnosti v nenormální situaci, kdy někteří něsi nejlepší umělci a myslitelé nesmějí pracovat ani na školách, ani v ústavech, kdy nesmějí publikovat, tj. veřejně tisknout, přednášet, vystavovat, zpívat atd., a kdy se na veřejnosti nesmí ocitnout dokonce ani jejich jméno. Zdaleka v té věci neděláme, co je v našich silách a možnostech. Jen zřídkakdy a při zcela mimořádných okolnostech je uspořádána v soukromém bytě nebo ateliéru výstava obrazů (nebo soch a pod.); dosti zřídka dochází také k recitaci nových básní nebo předčítání jiných textů. Málo je využívána technika magnetofonového záznamu takových recitací; naproti tomu existuje řada docela pěkných nahrávek pop-music, i když by zajisté bylo zapotřebí, aby se i tady jejich počet podstatně zmožil. Co však zatím naprosto chybí, je náhražkový časopis, který by jednak evidoval co nejuplněnší to, co už je k dispozici, jednak poskytl místo také uměleckým kritikům, kunsthistorikům atd., a ovšem také místo pro názorové spory, diskuse a polemiky. Tím jsem zatím nevyčerpal uvedenou oblast; bylo by možno ještě leccos dodat. Ale mě dnes nejde o úplnost, nýbrž spíše jen o povzbuzení fantazie a o inspiraci. Tady i všude jinde je a ještě dlouho bude platit zásada: je třeba být tak vynalézavý, jak jenom je možno. Nové nápady musí rašit na všech stranách a žádný nesmí ujít naší pozornosti, žádný se nesmí ztratit. Po té stránce žijeme v epochě ní době, kdy se kladou základy příštích dnů, příštího kulturního a duchovního života.

S touto orientací do příštích dnů, měsíců a let souvisí další naprosto základní věc. Dnes nevíme, jak dlouho bude nenormální situace ještě přetrvávat. Ale i kdyby to mělo být jenom dva tři roky (a já bych to odhadoval na podstatně delší dobu), je to především velká a zbytečná ztráta pro mladé lidi, kteří se nemohou dostat na vysoké a odborné školy. Letos se konečně dcera mého přítele dostala na vysokou školu - po čtyřech letech po maturitě, a to ještě i let os na druhé odvolání. Je to zajisté úspěch a příznak jistého pokroku, jistého zlepšení situace (zatím nevíme, zda dočasného nebo trvalého). Je to však dívka velmi nadaná a - jak se zdá - přímo předurčená pro vědeckou práci. Vědeckým aspirantům se odpouští nebo zkracuje vojenská služba, protože ztráta 2 let se považuje u adeptů vědy za povážlivou. Jak máme v tomto případě hodnotit ztrátu celých čtyř let? - Jsou obory, kde náprava svépomocí možná není, ~~xy~~ jsou ale jiné, kde možná je.